

ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน

พระมหาพิทักษ์ ลีนาลาด

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาพุทธศาสนศึกษา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2548

ISBN 974-53-2589-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE PROBLEMS OF LEARNING AND TEACHING BUDDHISM IN SCHOOLS

P.M. Phithak Leenalad

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Buddhist Studies

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2005

ISBN 974-53-2589-9

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน
โดย พระมหาพิทักษ์ สีนาลาด
สาขาวิชา พุทธศาสนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรมทา

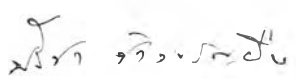
คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีคณะอักษรศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ธีระพันธ์ เหลืองทองคำ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรมทา)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน)

พิทักษ์ ลีนาลาด : ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน (THE PROBLEMS OF LEARNING AND TEACHING BUDDHISM IN SCHOOLS) อาจารย์ที่ปรึกษา : รศ. ดร. สมภาร พรมทา. 103 หน้า. ISBN 974-53-2589-9

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคของการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน เพื่อเสนอแนะทางออกและวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่าการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนได้ประสบปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ

ปัญหาจากนโยบายการศึกษาของรัฐ เป็นผลจากการที่รัฐได้ปฏิรูปการศึกษาเป็นเหตุให้วิชาพระพุทธศาสนา ถูกลดบทบาทและเกือบจะถูกตัดออกไปจากระบบการศึกษาไทย นั่นก็หมายความว่ารัฐเองให้ความสำคัญแก่พระพุทธศานาน้อยถึงน้อยมาก รัฐมุ่งพัฒนาคนให้เก่งมากกว่าเป็นคนดี การจัดการเรียนการสอนเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาเป็นเพียงหน่วยย่อยหนึ่งของการเรียนรู้เท่านั้น

ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียน ปัญหานี้เป็นผลจากปัญหาข้างต้น เนื่องจากสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาตามนโยบายของรัฐ และรัฐให้ได้อำนาจในการจัดการศึกษาแก่สถานศึกษาอย่างอิสระ การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาจึงมีความหลากหลายในการปฏิบัติมากบ้างน้อยบ้าง ส่วนครูผู้สอนก็ขาดความรู้ความชำนาญและประสบการณ์ทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้ครูส่วนใหญ่ต้องสอนไปตามเนื้อหาสาระของหลักสูตรด้วยเวลาที่จำกัด และหลักสูตรก็ยังไม่เหมาะสมกับช่วงวัยของนักเรียน เพราะมีเนื้อหาที่ไม่น่าสนใจ ยาก และซ้ำซ้อน การเรียนการสอนแบบบูรณาการจึงไม่เกิดขึ้น เป็นเหตุให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนส่วนใหญ่คิดว่าการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไม่มีประโยชน์ในการนำไปใช้ในการสอบในระดับที่สูงขึ้น หรือการนำไปใช้เพื่อประกอบอาชีพ จึงมองไม่เห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนาด้วยจิตสำนึกที่ดี

ปัญหาทั้งหมดเป็นปัญหาที่ต้องได้รับการแก้ไขทั้งระบบ เพราะเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน รัฐต้องให้ความสำคัญแก่วิชาพระพุทธศาสนาในระบบการศึกษา เพื่อให้นักเรียนมีความสนใจและมีทัศนคติที่ดี นั่นก็หมายความว่า ครูผู้สอนต้องมีความรู้และมีความชำนาญ สามารถทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุก และมองเห็นความสำคัญของวิชาพระพุทธศาสนาที่นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สาขาวิชา.....พุทธศาสนศึกษา.....

ปีการศึกษา...2548.....

ลายมือชื่อนิสิต.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

##4680180022 : MAJOR BUDDHIST STUDIES.

KEYWORD : THE PROBLEMS/ OF LEARNING AND TEACHING BUDDHISM/ IN SCHOOLS.
PHITHAK LEENALAD : THE PROBLEMS OF LEARNING AND TEACHING BUDDHISM IN
SCHOOLS. THESIS ADVISOR : ASSOC.PROF. SOMPARN PROMTA, Ph.D. 103 pp.
ISBN 974-53-2589-9.

This thesis aims to study the problems and obstacles of learning and teaching Buddhism in schools so as to provide suggestions and solutions to those problems. The research found that the major problems in the learning and teaching of Buddhism in schools are as follows:

Problems resulting from state education policies. As a result of the government's education reforms the subject of Buddhism has diminished in importance and was on the verge of being eliminated from the Thai education system. This means that the government places very little importance on Buddhism. It emphasizes on developing competence rather than virtues. The organizing of the teaching of subjects dealing with Buddhism is therefore merely a small segment of the overall education.

Problems concerning school administration. This problem is a result of the previous one mentioned. Since educational institutions are obliged to offer an education that complies with government policies and the state has given them the authority to provide education in the way they like the teaching and learning of Buddhism is therefore varied in intensity- some more and some less. The teachers also lack the knowledge and expertise in the Buddhist religion and most of them carry out their instruction according to what is stipulated in the curriculum within a limited period of time. The curriculum itself is not very appropriate for the students' age group, most of it is not very engaging, difficult, complicated and not conducive for integrated learning. This causes boredom among the students who later develop a rather negative attitude towards Buddhism. Most of them feel that the subject of Buddhism will not benefit them and cannot be applied to examinations at higher levels of education, nor can they be applied in their future careers. Therefore they do not perceive the importance of the Buddhist religion as a whole.

Attention must be given so that these problems can be tackled with to derive effective solutions since the problems are inter-related. The government must place more emphasis on the subject of Buddhism in the educational system with the aim of promoting greater interest among the students and nurture a more positive attitude. This means that the teachers must be qualified and knowledgeable. They must be able to make the subject enjoyable and enable the students to perceive the importance of Buddhism in their daily living.

Field of study.....Buddhist studies.....

Student's signature.....*P. Leenalad*.....

Academic year...2005.....

Advisor's signature.....*Somparn*.....

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้มอบทุนอุดหนุนการศึกษา ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้ศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นทุนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเจริญพระชนมายุครบ 72 พรรษา และยังสามารถมอบทุนสนับสนุนการวิจัยนี้อีกด้วย

ขอขอบคุณคณาจารย์ศูนย์พุทธศาสนศึกษา คือ ศาตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศุทเวทย์ ศาตราจารย์ ปรีชา ช่างขวัญยืน ในฐานะที่ท่านเป็นทั้งอาจารย์สอนและกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งท่านมักจะให้คำปรึกษาและแนะนำผู้วิจัยเสมอๆ คณาจารย์ภาคปรัชญา คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประทุม อังกูโรหิต รองศาสตราจารย์ ดร.สุวรรณา สถาอานันท์ และ อ.ธิดาวดี สกุลโพน ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมภาร พรหมทา ในฐานะที่ท่านเป็นทั้งอาจารย์สอนและอาจารย์ที่ปรึกษา คอยแนะนำและให้ความเป็นกันเองกับผู้วิจัยอย่างมาก ทำให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่ศูนย์พุทธศาสนศึกษา คือ คุณที่อรพรรณ สะหาบ และคุณที่สังเวียน พูเฟื่อง ที่คอยบริการ ช่วยเหลือ โทรศัพท์ตาม และแนะนำหลายสิ่งหลายอย่างตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาอยู่

ขอขอบพระคุณพระธรรมปัญญาบดี เจ้าอาวาสวัดพระเชตุพน ที่สนับสนุนทุนวิจัยอีกส่วนหนึ่ง พระเดชพระคุณพระราชเวที พระมหาสำเร็จ ป.ธ.๘ และพระครูไพโรจน์สังฆาราม ที่เมตตาส่งเสริมสนับสนุนผู้วิจัยมาโดยตลอด ขอขอบพระคุณพระครูอุดมสังวร อาจารย์พระมหาอุดมพีชายที่เคารพรักยิ่ง พระมหาประจวบ พระมหาวิเชียร พระมหามนตรี พระมหาธิตี พระมหาราชัญญ พระมหานพรัตน์ และพระมหาสมเกียรติเพื่อนรักที่นับถือกันมานาน ขอขอบพระคุณวัดพระเชตุพน ที่ให้ที่อยู่อาศัยจนเติบโตใหญ่และได้เรียนจบการศึกษา ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ที่เป็นเวทีทางความคิดและที่แรกที่ผู้วิจัยเป็นครู แผนกทัศนศึกษาที่ให้โอกาสแสดงความรู้ความสามารถอย่างเต็มที่ และขอขอบใจนักเรียนชั้น ม.5 โรงเรียนจิตรลดาทุกรุ่นที่คอยให้กำลังใจ

ขอขอบพระคุณท่านพระครูอดุลญาณกิจ ที่ดูแลและสนับสนุนส่งเสริมตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยอยู่ภายใต้ร่มผ้ากาสาวพัสตร์ ขอขอบคุณคุณกรกช(ครูโอ) คุณปิยมน(พี่กบ) ที่ให้กำลังใจ ช่วยเหลือและถามไถ่ความเป็นไปตลอดมา ผู้วิจัยขอน้อมระลึกถึงคุณพ่อนิเทศก์-คุณแม่อุตร ลีนาลาด บิดาและมารดาผู้ให้กำเนิดและเลี้ยงดูมาจนเติบโตใหญ่ และสอนให้เป็นคนดีและอดทน

คุณงามความดีที่เกิดขึ้นจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยขอแสดงกัลยาณจิตแผ่ไปให้ถึงทั่วแก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย และขอน้อมถวายความดีแต่พระพุทธศาสนาที่อบรมบ่มนิสัยผู้วิจัยตลอดระยะเวลา 16 ปี ผู้วิจัยได้อาศัยร่มบุญของพระพุทธศาสนาและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมสิ่งต่างๆ จากบุคคลหลายฝ่าย และหลายท่าน จึงขอมอบความดีที่เกิดขึ้นแก่ท่านเหล่านั้นด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ (ภาษาไทย).....	ง
บทคัดย่อ (ภาษาอังกฤษ).....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	1
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	1
1.4 ประโยชน์ที่จะได้รับ.....	2
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย.....	2
2. หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.....	3
2.1 วิวัฒนาการของหลักสูตร.....	3
2.2 การจัดสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน.....	7
2.2.1 การจัดหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2544.....	7
2.2.2 มโนทัศน์สาระการเรียนรู้.....	8
2.2.3 กรอบความคิดการเรียนรู้.....	10
2.2.4 รายละเอียดสาระการเรียนรู้.....	11
2.3 เปรียบเทียบหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 กับ พ.ศ. 2544.....	25
3. วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนการสอน.....	29
3.1 วิเคราะห์การจัดทำหลักสูตรและมาตรฐานการเรียนรู้.....	30
3.2 วิเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้.....	34
3.2.1 วิพากษ์ลักษณะของเนื้อหาสาระ.....	37
3.2.2 ข้อเด่นและข้อด้อยของเนื้อหาสาระ.....	44
3.3 วิเคราะห์ครูสอนและวิธีการสอน.....	56

บทที่	หน้า
3.4 วิเคราะห์ผู้เรียน.....	61
3.5 สรุปการวิเคราะห์และความเป็นไปได้ของการใช้หลักสูตร.....	63
4. ผลการวิจัย.....	67
4.1 ลักษณะของการวิจัย.....	67
4.1.1 การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research).....	67
4.1.2 การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research).....	67
4.1.3 การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา.....	67
4.1.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	70
4.1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	71
4.1.6 การวิเคราะห์ข้อมูลและอภิปราย.....	72
4.2 ข้อสังเกตบางประการหลังการสัมภาษณ์และสนทนา.....	82
4.3 สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน.....	82
4.4 การวิเคราะห์และอภิปราย.....	84
4.4.1 ปัญหาเชิงนโยบาย.....	84
4.4.1.1 ปัญหาการจัดการศึกษาตามนโยบายของรัฐ.....	84
4.4.1.2 ปัญหาการจัดการศึกษาของโรงเรียน.....	85
4.4.2 ปัญหาในเชิงปฏิบัติการ.....	87
4.4.2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากครู.....	87
4.4.2.2 สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากหลักสูตรและเนื้อหา.....	87
4.4.2.3 สภาพปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากนักเรียน.....	88
5. สรุปและข้อเสนอแนะ.....	89
5.1 สรุป.....	89
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	90
รายการอ้างอิง.....	92
บรรณานุกรม.....	95
ภาคผนวก.....	96
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	103